

УДК 34.03:346:347.7

СВИНАРЧУК В.М., Науково-дослідний інститут інформатики і права НАПрН України

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ ЯК ВИД ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОЇ ПРАКТИКИ

Анотація. Стаття присвячена аналізу поняття “комерційна таємниця” та особливостям правового регулювання суспільних відносин у даній сфері, а також обґрунтування віднесення даного поняття до інформації з обмеженим доступом (а саме таємної інформації). Автором було надане узагальнене поняття секретної інформації та запропоновано уніфікувати законодавче визначення поняття комерційна таємниця. Сформовано певні пропозиції щодо внесення змін у законодавчому регулюванні інформаційних суспільних відносин в Україні.

Ключові слова: комерційна таємниця, інформація з обмеженим доступом, інформація, таємна інформація, секретна інформація, службова інформація, конфіденційна інформація, державна таємниця, інформація.

Summary. The article deals with the analysis of the “commercial secret” concept and the peculiarities of the regulation of public relations in this field, as well as the justification of the classification of this concept to information with restricted access (namely classified information). The author provided a generalized notion of classified information and proposed to unify the legislative definition of the term “commercial secret”. Some proposals have been made to amend the legislative regulation of information public relations in Ukraine.

Keywords: commerce secret, restricted information, information, classified information, official information, confidential information, state secret, information.

Аннотация. В статье проводится анализ понятия “коммерческая тайна” и особенности правового регулирования данных общественных отношений. Обосновано отнесение этого понятия к информации с ограниченным доступом (конкретно к тайной информации). Предложено обобщенное понятие секретной информации, унифицировать законодательное понятие коммерческой тайны, а также внести изменения в законы регулирующие информационные правоотношения в Украине.

Ключевые слова: коммерческая тайна, информация с ограниченной доступом, информация, Тайная информация, секретная информация, служебная информация, конфиденциальная информация, государственная тайна, информация.

Постановка проблеми. Активний розвиток підприємницької діяльності, створення конкурентних умов для її ефективної реалізації та отримання прибутку суб'єктами господарювання – все це обумовило необхідність визначення певних меж відкритості й поінформованості оточуючих (не лише партнерів, але й конкурентів) про діяльність того чи іншого підприємства. При цьому в законодавця виникла необхідність створити умови для добросовісної конкуренції та ефективної діяльності суб'єктів господарювання, шляхом введення терміну “комерційна таємниця”, його подальшого визначення і правового регулювання суспільних відносин у даній сфері.

Результати аналізу наукових публікацій. Актуальність дослідження проблематики комерційної таємниці підтверджується аналізом низки наукових праць, що стосуються права інтелектуальної власності, господарського права, інформаційного права та інформаційної безпеки, економічних аспектів захисту комерційної таємниці тощо.

Зокрема, прямо чи опосередковано дана проблематика була визначена у працях: В. Брижка, С. Васильчак, О. Довганя, А. Марущака, Т. Кашаніної, І. Колеснікової, Л. Колобова, І. Смольнікової, Г. Раєвського, В. Фурашева, В. Хлевицького, В. Ярочкіна та ін.

Проте для забезпечення умов добросовісної конкуренції та ефективної діяльності суб'єктів господарювання є необхідність у коригуванні визначення терміну “комерційна таємниця”.

Метою статті є удосконалення законодавства щодо забезпечення добросовісної конкуренції суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. Поняття “комерційна таємниця” надзвичайно поширене у цивільному законодавстві України, проте дослідивши його сутність можна дійти висновку про міжгалузевий характер даного терміну. Адже ч.1. ст. 36 Господарського Кодексу України (далі – ГК України), визначає: “Відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його комерційною таємницею” [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 505 Цивільного Кодексу України (далі – ЦК України): “Комерційна таємниця – це інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію” [2]. Тобто вона є інформацією (відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді (ст. 1 Закону України “Про інформацію”) [3], яка має певні властивості та характерні особливості, які визначають її унікальність і комерційну цінність.

Комерційна таємниця у ЦК України тлумачиться як секретна інформація, тобто інформація з обмеженим доступом, адже доступ до комерційної таємниці належить лише визначеному колу осіб, а її власник вживає усіх заходів для її секретності, окрім того такий же обов'язок законодавець покладає на органи державної влади (ст. 507 ЦК України) [2]. У нормативно-правових актах України існує термін секторна інформація, зокрема він вживається в угодах Кабінету Міністрів України з Урядами іноземних держав [4] і тлумачиться по-різному. На основі системного аналізу вищезазначених угод можна дійти узагальнюючого висновку, що секретна інформація – це відомості та дані незалежно від форми їх матеріального закріплення, зміст яких суворо захищається від несанкціонованого розголосу. Цінність та важливість такої інформації (як і будь-якої іншої) є її зміст, а відтак секретна інформація може бути доступна лише певному чітко визначеному колу осіб, адже її розголошення може завдати значну шкоду суб'єкту суспільних відносин якому належить дана інформація.

Законодавець у ст. 1 Закону України “Про державну таємницю” ототожнює державну таємницю та секретну інформацію [5], внаслідок цього виникає суттєва колізія у трактуванні поняття “комерційна таємниця”, що наведена у ЦК України. У ГК України акцентується увага на тому, що комерційна інформація не тотожна до державної таємниці (а відтак і секретної інформації), в цьому випадку дані поняття відносяться до різних сфер суспільних відносин та мають різні об'єкти правової охорони.

Наведені вище визначення поняття “комерційна таємниця” дають підстави вважати її інформацією з обмеженим доступом. Відповідно до ч.1 ст. 21 Закону України “Про

інформацію”: “Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація” [3]. Проте важливо визначити, до якого саме виду інформації з обмеженим доступом належить комерційна таємниця. Отже, ч. 2 тієї ж статті розкриває: “Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб’єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом” [3]. Доступ до комерційної таємниці, дійсно, обмежений юридичною особою, також вона визначає і порядок доступу до такої інформації. Але чи це є достатньою підставою для віднесення комерційної таємниці до конфіденційної інформації?

Поняття “таємна інформація” визначене у ч. 1 ст. 8 Закону України “Про доступ до публічної інформації”: “Таємна інформація – інформація, доступ до якої обмежується відповідно до частини другої статті 6 цього Закону, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю” [6]. Перелік видів таємної інформації не обмежується вказаним Законом, але й містить відсылку на інші законодавчі акти.

Варто з’ясувати підстави обмеження доступу до публічної інформації (ч. 2 ст. 6 Закону України “Про доступ до публічної інформації”), що характеризується сукупністю певних вимог, а саме обмеження доступу до цієї інформації здійснюється у виключному порядку: “1) в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров’я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя; 2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам; 3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні” [6]. Сукупність даних умов віднесення інформації до таємної не дає підстави вважати комерційну таємницю її складовою.

Сукупність вищезазначених вимог ч. 2 ст. 6 Закону України “Про доступ до публічної інформації” відноситься і до службової інформації, у поєднанні з певними особливостями передбаченими ч. 1 ст. 9 того ж Закону: “Службова інформація ... міститься в документах суб’єктів владних повноважень, які становлять внутрішньовідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов’язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень; зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці” [6]. Проведений аналіз дає беззаперечні підстави комерційну таємницю не відносити до службової інформації.

Зважаючи на аналіз спеціального законодавчого акту, можна піддавати сумніву авторські твердження, адже він “...визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб’єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес” [6]. Проте якщо враховувати що в основному законодавчому акті, який регулює інформаційні суспільні відносини (Закон України “Про інформацію”) немає загального порядку обмеження доступу до інформації, то відповідно, варто застосовувати аналогію закону. Також сам Закон

України “Про інформацію” містить відсильну норму до інших законодавчих актів, стосовно інформації з обмеженим доступом.

Звісно, конкретні випадки щодо того чи іншого виду інформації з обмеженим доступом та особливості правових режимів доступу до них мають бути регламентовані спеціальним законодавчими і підзаконними актами. У зв'язку з цим, хотілося б ще раз наголосити на глобальній проблемі інформаційного права – це його систематизація шляхом створення єдиного кодифікованого акту, про що так давно і так часто у своїх працях наголошують В. Брижко, О. Баранов, В. Пилипчук, В. Фурашев, та багато інших науковців. Зокрема створення кодифікованого акту розв'язало б окреслену вище проблему, а також вирішило б багато інших проблем правового регулювання інформаційних правовідносин.

У законодавця немає чіткого розуміння ні сутності, ані правової природи комерційної таємниці, не говорячи вже про порядок і режим доступу до неї. Проте ще у 1993 р. Кабінет Міністрів України у своїй Постанові “Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці” № 611 визначає, що до комерційної таємниці не належать: “установчі документи, документи, що дозволяють займатися підприємницькою чи господарською діяльністю та її окремими видами; інформація за всіма встановленими формами державної звітності; дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів; відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому та за професіями й посадами, а також наявність вільних робочих місць; документи про сплату податків і обов'язкових платежів; інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю, а також інші порушення законодавства України та розміри заходів при цьому збитків; документи про платоспроможність; відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об'єднаннях та інших організаціях, які займаються підприємницькою діяльністю; відомості, що відповідно до чинного законодавства підлягають оголошенню” [7].

Отже, до висновків, проблема кодифікації має глибокий системний характер, а наявні правові норми потребують перегляду та удосконалення. Дана стаття не вичерпує усієї проблематики вивчення комерційної таємниці, як об'єкту інформаційних правовідносин, а лише окреслює перспективи подальшого вивчення даного питання. Відтак, комерційну таємницю не слід ототожнювати з державною таємницею та секретною інформацією. Поняття комерційної таємниці, наведене у ЦК України потребує перегляду, адже воно дуже складне та відображає його об'єктивний зміст. Доречно було б створити єдине уніфіковане визначення комерційної таємниці, яке вже закріплене у ГК України, але дещо змінивши його.

Комерційна таємниця – це інформація пов'язана з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що має комерційну цінність, а її розголошення може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання. Важливо що комерційна таємниця матиме цінність та захищатиметься законом й іншими нормативних актами, допоки вона матиме: комерційну цінність (це одна із найважливіших умов), доступ третіх осіб до неї буде обмеженим, а власник вживатиме заходів для її охорони.

Висновки.

Аналіз національного законодавства дає підстави вважати комерційну таємницю елементом конфіденційної інформації. Але, на думку автора, це не цілком конструктивно.

Умови про те, що юридична особа може самостійно визначати порядок доступу та його обмеження до такої інформації, не мають достатніх підстав. Логічніше вважати комерційну таємницю складовою частиною таємної інформації.

Окрім того, на законодавчому рівні потрібно встановити загальний порядок обмеження доступу до інформації, шляхом закріплення його у Законі України “Про інформацію”, а також надати у ньому визначення понять “таємна інформація” та “службова інформація”.

Використана література

1. Господарський Кодекс України: Закон України від 16.01.03 р. № 436-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16.01.03 р. № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650: в редакції Закону України від 13.01.11р. № 2938-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 313.
4. Термін “секретна інформація”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/26808> (дата звернення: 29.08.2019).
5. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.94 р. № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>
6. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.11 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
7. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.93 р. № 611. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/how/611-93-п>

~~~~~ * * * ~~~~~